

CAROLINE CAUCHI

Mevrouw
van
Gogh

Vertaling Caspar Wijers

HarperCollins

Voor het papieren boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC® om verantwoord bosbeheer te waarborgen.
Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green.

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © 2023 Caroline Cauchi
Oorspronkelijke titel: *Mrs. Van Gogh*
Copyright Nederlandse vertaling: © 2023 HarperCollins Holland
Vertaling: Caspar Wijers
Omslagontwerp: bij Barbara
Omslagbeeld: © Magdalena Russocka / Trevillion Images
Foto auteur: © David Gennard
Zetwerk: Mat-Zet B.V., Huizen
Druk: ScandBook UAB, Lithuania, met gebruik van 100% groene stroom

ISBN 978 94 027 1195 0
ISBN 978 94 027 6795 7 (e-book)
NUR 302
Eerste druk februari 2023

Originele uitgave verschenen bij HarperCollins Publishers Ltd, London, Great Britain.

Deze uitgave is uitgegeven in samenwerking met HarperCollins Publishers LLC.
HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises ULC.
* en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met ® zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Het e-book is beveiligd met zichtbare en onzichtbare watermerken en mag niet worden gekopieerd en/of verspreid.

Alle in dit verhaal voorkomende personen zijn ontleend aan de fantasie van de schrijver. Elke gelijkenis met bestaande personen berust op toeval.

De vrouw achter Vincent van Gogh

Zondag 17 juni 2018

Sinds de dood van Vincent van Gogh op 29 juli 1890 wordt algemeen aangenomen dat de vermaarde kunstenaar zelfmoord heeft gepleegd. Sterker nog, speculaties over zijn dood houden al meer dan honderd jaar aan. Toch leert het grootste deel van het publiek zijn naam pas tientallen jaren later kennen. Waarom wordt er dan zo weinig nagedacht over wat er na zijn dood met de kunst van de postimpressionist is gebeurd?

Vandaag de dag is Van Gogh een van de beroemdste en invloedrijkste figuren in de geschiedenis van de westerse kunst. Mensen kunnen zich nu niet meer voorstellen dat een naam die synoniem is met kunst tijdens zijn leven maar één of twee schilderijen verkocht en zijn werk liever inruilde voor eten en alcohol. Natuurlijk waardeerden andere kunstenaars in Van Goghs omgeving zijn schilderijen, maar het grootste deel van het publiek leerde zijn naam pas decennia na zijn dood kennen.

Maar hoe kwam die verandering in het publieke bewustzijn tot stand? Wat gebeurde er met Vincents kunst na zijn dood? Wie liet de wereld kennismaken met Van Goghs schilderijen?

Een zekere mevrouw Van Gogh. En afgezien van Vincents artistieke talent is zij er volledig verantwoordelijk voor dat Van Gogh een naam werd die iedereen herkent.

Maar wat weten we eigenlijk over deze mevrouw Van Gogh?

Deel een:

ONTLUIKEN

Zomer 1888

PARIJS

Treinwagons

‘Zus.’

Door dat ene woord verander ik in een lelijke, snikkende hoop ellende buiten het Gare du Nord. God weet wat de andere reizigers zullen denken; mijn kleine hutkoffer valt op mijn voeten, tranen lopen over mijn wangen. Ik geloof dat ik zelfs wat katachtig gejammer laat ontsnappen. Mijn zakdoek ligt te ver weg van de strakke manchetten van mijn bovenstuk om erbij te kunnen, maar ik heb het eigenlijk al opgegeven. Ik zie hem. Mijn broer: lang, bolhoed in de hand, steekt boven de menigte uit. Hij roept mij en worstelt zich door de stroom treinpassagiers.

Ik sta stil en kijk toe hoe hij laveert tussen de stenen zuilen buiten het station. Andere reizigers haasten zich, kruiers hobbelen met veel te veel reiskoffers achter ze aan. Een drukte vanjewelste, *au revoir*-geroep, bolhoeden en bedelaars. Hoedjes, gelach, hoge hoeden en kinderen op blote voeten. Dames gebruiken hun parasol zodat de zon hun huid niet raakt en sommige hebben zelfs waaiers, snakkend naar wat verkoeling; ik heb niets om me tegen de middagzon te beschermen. Talen die ik ken, dialecten die ik niet helemaal herken. Eindelijk voelt het echt: ik ben in Parijs.

‘Je bent er,’ zeg ik; de woorden komen eruit met horten en stoten.

‘Mijn hemel, wat een hitte,’ zegt hij. Hij dept zijn voorhoofd met een zijden zakdoek. Andries heeft wat anderen zien als een jeugdig gezicht: ovaal van vorm, vlek vrij, nogal opvallende oren, met snorharen die willen krullen. ‘Heb je lang gewacht? Ik zou hier eerder zijn geweest, maar mama’s brief is pas een paar uur geleden aangekomen en er was nog zoveel te organiseren...’

‘Dus ze hebben het je verteld?’ vraag ik. Andries knikt, zijn ogen springen naar elke voorbijganger, behalve naar mij. En daar ga ik weer. Snot en tranen in overvloed. De schaamte, de verlegenheid, de enorme puinhoop die ik van mijn leven heb gemaakt. Ik til de mouw van mijn blouse op om mijn ogen af te vegen, maar Andries overhandigt me zijn zijden zakdoek. Ik pak hem aan,

dep mijn ogen en wangen en snuit dan mijn neus zo hard dat het klinkt als een trompet. Ik steek de zakdoek uit naar mijn broer, maar die schudt zijn hoofd.

Andries trekt me naar zich toe. Hij drukt een kus op mijn voorhoofd en legt zijn arm om mijn schouders. ‘Het komt wel goed,’ zegt hij.

‘Ik kan nooit meer terug naar het onderwijs,’ zeg ik. Een jonge kruier botst tegen mijn reusachtige tournure, waardoor het kleine reiskoffertje van zijn wankele stapel met een klap op de stoep valt.

‘*Pardon, mademoiselle,*’ zegt hij. Met neergeslagen ogen buigt hij lichtjes en daardoor kantelen ook de overige koffers naar voren. Hij stapt iets naar achteren om zijn vracht tegen te houden. De jongen is nerveus, jong, eerder de leeftijd van een baby dan van een volwassene. ‘Mijn eerste dag,’ mompelt hij in vlot Frans.

Ik kan alleen maar glimlachen.

‘De mijne ook,’ zeg ik in het Nederlands, maar ik denk niet dat hij het begrijpt.

‘Deze tournure is te groot voor Parijs,’ zeg ik schoorvoetend. ‘Ik weet zeker dat mensen me nawijzen en uitlachen.’ Ik laat hem aan Andries zien. Hij steekt uit als een plank, waardoor mijn silhouet op de achterbenen van een paard lijkt.

De klok van het station slaat vier uur als Andries zich bukt en de gevallen bagage optilt en die voorzichtig op de scheve toren van leren koffers legt voordat de jongen wegsjokt.

‘Haat je me?’ vraag ik.

‘Doe niet zo gek,’ zegt hij. ‘Je bent mijn favoriete persoon in de wereld.’

‘Pa wel. Hij zegt dat ik mijn opleiding heb verkwanseld en jullie allemaal te schande heb gemaakt.’

‘Je gaat heus wel weer iets anders doen,’ zegt mijn broer. Hij tilt mijn hutfokker op en knikt, waarna ik hem volg door de menigte.

‘Mijn reputatie is naar de maan. Laat dat maar aan Eduard Stumpff over.’

‘Hij heeft pa geschreven,’ zegt Andries terwijl hij zich een weg door de menigte baant. ‘Hij zegt dat jij hem hebt achtervolgd en dat het jouw schuld is dat hij werd betrap in een compromitterende omhelzing. Hij zei dat het iets eenmaligs was.’ Zijn tempo ligt iets te hoog, zijn bolhoed steekt net boven de menigte uit. Ik moet huppelen om hem bij te houden.

‘Wat?’ zeg ik. ‘Het was al drie jaar aan de gang –’

‘Het was iets eenmaligs,’ herhaalt Andries, zijn stem streng, zijn ogen

strak voor zich uit gericht. Ik knik; hij ziet het niet. Kennelijk is mijn geschiedenis herschreven tijdens de lange treinreis van Amsterdam naar Parijs. Alle schuld ligt bij mij. Het officiële standpunt is ingenomen. ‘Pa heeft al onderhandeld over een “eervol ontslag vanwege gezondheidsredenen” uit het onderwijs, op voorwaarde dat je uit Stumpffs buurt blijft.’

‘Ik zou hun graag de waarheid vertellen. Hij was een leugenaar.’

‘Je had je tegen hem moeten verzetten, Jo,’ zegt Andries.

‘Maar hij is een romanschrijver,’ zeg ik, alsof dat een verklaring is voor mijn onvermogen om nee te zeggen.

Eduard flitst op voor mijn ogen. Zijn donkere haar valt over zijn ogen, een hand grijpt mijn middel, de andere duwt me tegen het schoolbord, krijt in mijn haar. *Ik hou van je, Jo. We zullen snel samen zijn.*

Andries stopt en het visioen vervaagt als ik tegen zijn rug bots. Het ruoer van de straten in het tiende arrondissement komt opnieuw mijn oren binnen. Hij draait zich om en kijkt me aan.

‘Wat bezielde je, Jo?’ Ik hoor de teleurstelling in zijn woorden.

‘Geen idee, maar hij is echt geen heilige. Hij...’

‘Kom,’ zegt hij, terwijl hij weer doorloopt. ‘We lossen het samen wel op. We moesten maar eens een fiacre nemen naar mijn appartement. Bespaart je de wandeling vandaag.’

We bewegen ons richting de rij paardenkoetsen buiten het station. Hoopjes mest sieren de keien en de stank dringt mijn neusgaten binnen. Ik houd Andries’ zakdoek over mijn neus en lippen, maar de lucht wordt er niet minder om. Ik wacht terwijl hij met de koetsier onze bestemming bespreekt; geen van beiden lijkt last van de stank te hebben. De zweep van de koetsier is de langste die ik ooit heb gezien en zijn hoge hoed is veel hoger dan de stijl die ze bij ons thuis dragen.

Parijs is groter en gedurfter dan Amsterdam. Alles voelt hier nu al bijzonder; ik ben ervan overtuigd dat zelfs de zon hier stralender en feller schijnt.

Twee sprankelende jongens, straatvegers gok ik, rennen op handen en voeten rond. Met een schep in de ene en een borstel in de andere hand proberen ze de rondslingerende viezigheid op te rapen. Hun gezichten stralen verslagenheid uit, hun schepjes zijn te klein, de stapels te groot.

Na afloop van de onderhandelingen overhandigt Andries de koetsier mijn hutkoffer en biedt hij zijn hand aan om mij in de koets te helpen. Ik haal zijn zakdoek van mijn gezicht en houd mijn adem in terwijl ik mijn tournure drie treden omhoogstuur, het smalle deurtje door, het overkapte

karretje in. Eenmaal binnen adem ik uit; het voelt alsof ik de laatste drie jaar mijn adem heb ingehouden. Ik ga op de rand van het leren bankje zitten en wurm mijn belachelijke tournure de krappe ruimte binnen, terwijl Andries achter me instapt en het deurtje sluit.

Hij roept '*Hé, la-bas!*' naar de koetsier, terwijl de fiacre over de kasseien hobbelt.

Onderdak op Montmartre

Na vijf minuten stilte, terwijl we beiden het Parijse leven door de ramen van de koets gadeslaan, vraagt mijn broer: 'Wat deed de kokkin toen ze je betrapte?'

'Ze schreeuwde hysterisch totdat het schoolhoofd eraan kwam,' zeg ik.

'Het verbaast me niets dat hij je op staande voet heeft ontslagen.'

Ik knik en kan de warmtekriebels die langs mijn nek oprukken richting mijn wangen niet stoppen. 'Eduard mocht wel blijven.' Ik kijk naar mijn broer en wacht op zijn reactie: niets.

'En het bericht had Amsterdam al bereikt voordat jij thuis was?' vraagt Andries; zijn ogen kijken uit het raam, niet naar mij.

'Pa stond op het station te wachten. Hij was woedend, schreeuwde en sloeg me op mijn hoofd en in mijn gezicht. Het wordt vast wekenlang het gesprek van de dag in de buurt.' Ik kan het niet laten een hand naar mijn wang te brengen. Het steekt nog steeds.

'Hoe had je dan verwacht dat hij zou reageren?' Nu kijkt hij me aan.

'Met vriendelijkheid,' zeg ik, mijn woorden bijna fluisterend. 'Ik heb een fout gemaakt, mezelf laten meeslepen, maar dat doen mensen toch? Ik wist niet eens wat me hier te wachten zou staan.'

'Ach, Jo,' zegt hij, terwijl hij in mijn hand knijpt. 'Ik grijp elke gelegenheid aan om tijd met jou door te brengen.'

'Eduard zei dat hij van me hield, dat hij het bekend zou maken, dat we samen zouden blijven zodra zijn roman was gepubliceerd.'

Andries snuift en schudt zijn hoofd. Ik weet niet zeker of hij me uitlacht of dat hij mijn woorden grappig vindt, maar ik weet wel dat hij niet boos is. 'Stommerd. Je bent volwassen. Je bent al vijftientig,' zegt hij. 'Je zou beter moeten weten.'

'Pa zat niet op mijn uitleg te wachten. Ik mocht niet eens een nachtje blijven logeren. Ik werd gewoon op de eerste trein hierheen gezet.'

Mijn broer knijpt weer in mijn hand.

Nu ben ik veilig.

‘Je hebt die man alles gegeven wat hij wilde, zonder dat hij ooit met je hoefde te trouwen.’

‘Dát heb ik hem niet gegeven,’ zeg ik. ‘We hebben nooit –’

‘Het is klaar nu.’ Hij plukt de verdwaalde haren van zijn strakke broek, terwijl hij mijn woorden in zich opneemt. Ik wil wel dat hij dat weet.

‘Ik heb me nog nooit zo ellendig gevoeld,’ zeg ik.

‘Niet langer bij stilstaan, zus. Je bent hier, in Parijs, bij mij. Geniet gewoon van je straf.’

‘Mijn straf? Ik kijk naar zijn gezicht, op zoek naar aanwijzingen; hij glimlacht.’

‘Pa die je een zomer lang uit Amsterdam verbant.’

Ik glimlach ook. Ik sluit mijn ogen en luister naar het geklepper van de paardenhoeven.

‘Je hebt altijd van boeken en kunst gehouden,’ zegt Andries, en ik open mijn ogen.

“‘Vrouwen moeten van mooie kunst houden en nooit van kunstenaars,’” zeg ik, pa’s strenge stem imiterend.

Andries kijkt me aan en laat een lach horen. Zijn grijns blijft hangen. ‘Er zijn veel vrouwelijke kunstenaars in Parijs,’ zegt hij.

‘En hoeveel van hen verdienen daarmee hun brood?’ vraag ik. ‘Hoeveel van hen mogen hun werk tentoonstellen tijdens de salons?’ Ik wacht op het antwoord van mijn broer; zijn gezicht staat geconcentreerd. Ik vermoed dat hij zijn kennissen afgaat, op zoek naar een voorbeeld om zijn standpunt kracht bij te zetten.

Kunst fascineert me – het maken, het ontdekken, ook het ontleden ervan. Dat is altijd zo geweest. Ik wil zo graag begrijpen hoe kunstenaars creëren en met wat voor techniek. Ik droomde er ooit van in Parijs te studeren, maar pa wilde niet luisteren naar mijn argumenten. Hij had nooit tijd voor of een mening over mijn kunst, hij keek niet eens naar mijn doeken en schetsen. Er liggen nog steeds stapels en stapels opgeslagen in de kelder, pogingen tot aquarellen, houtskoolwerken, zelfs een paar olieverfschilderijen – eigenlijk allemaal armoedige experimenten in techniek. Ik heb nooit beweerd dat ik een talent had of een verborgen creatieve genialiteit en toen ik besloot dat ik wilde knokken voor een opleiding, om de eerste vrouw in ons gezin te worden die het klassieke verwachtingspatroon doorbrak en naar iets anders

streefde – iets beters, iets meer – wist ik dat dat niet een kunststudie zou zijn. In plaats daarvan koos ik voor Engelse literatuur – romanschrijvers en dichters – en werd mijn liefde voor kunst gedegradeerd tot een heimelijke en heerlijke hobby. Alleen Andries wist dat ik gefascineerd bleef door kunsttechniek. Pa zou zeggen dat het zonde van zowel mijn tijd als mijn geld was.

‘Ik heb een vriend die een opkomend kunsthandelaar is. Nogal een plaatselijke beroemdheid. Ik zal hem vragen wat hij weet over vrouwelijke kunstenaars en of hij je kan helpen met jouw kunst. Maar voorlopig moet je je concentreren op het vergeten van dié man,’ zegt Andries. Hij zwaait met zijn hand alsof hij Eduard met een goocheltruc wil wegtoveren.

Ik knik. Mijn ogen vallen weer dicht. Het hoeftgeklepper geeft mijn gedachten ritme.

Ik ontmoette die man, Eduard, aan het begin van mijn tweede lesjaar; we werkten allebei op een meisjesinternaat in Utrecht. Hij was slim, geestig en had de grootste lichtblauwe ogen die ik ooit had gezien. Hij was tien jaar ouder dan ik, was wijzer en had veel ervaring: binnen de literatuur, in de kunsten, met vrouwen. Ik was meteen verliefd op hem en hij wist mij al snel te doorgronden. Hij zei dat ik de eerste was van wie hij ooit had gehouden, dat ik zijn muze was, dat als ik hem zou verlaten hij geen woord meer zou schrijven. Ik legde me erbij neer dat we niet verloofd waren in de drie jaar dat we elkaar bleven zien en geloofde in zijn woorden en wilde ideeën. Ik stak mijn kop in het zand toen de kok zei dat Eduard Stumpff verloofd was, of als hij vergat zijn reisjes te vermelden, of als er op school geruchten waren over Eduard en de muziklerares, juffrouw Blom. Ik pikte zijn gemok, pikte zijn ongemakkelijke stiltes en sprong op als hij besloot dat hij een uur of twee voor mij vrij kon maken. Ik was lachwekkend, een karikatuur, vervormd tot de slechtst mogelijke versie van mezelf.

‘Het is pas twee dagen geleden. Dit gaat wel over,’ zegt Andries, en terwijl ik mijn ogen open, zie ik hem met zijn hand richting mijn gezicht wapperen. Ik had niet eens door dat ik huilde.

‘Hij is de enige man van wie ik ooit zal houden,’ zeg ik, maar terwijl de woorden ontsnappen, weet ik al dat ze niet waar zijn. Hij was de eerste man van wie ik hield. De verkeerde man om van te houden. Ik had nooit van hem mogen houden. Een dief in een onderwijzerstoga; drie jaar van mijn leven kwijt en waarom?

Andries lacht. ‘Jij... Wij hebben een reputatie. Er wordt iets van ons ver-

wacht. Dat weet je.’ Hij zit even stil, zijn ogen gericht op de voorbijglijdende gebouwen. ‘Er komt vast weer een nieuwe liefde, daar zorgen mama en pa wel voor. Ze hebben jou nog voor het einde van het jaar uitgehuwelijkt.’

‘Ik ga nooit trouwen.’

Hij wuift mijn woorden weg. ‘Er zijn dingen die je zult moeten doen. Daden hebben gevolgen, Jo. Maar alles kan worden opgelost. Voorlopig heb je een zomer om te lezen, te schetsen en te schilderen. Montmartre wordt je speeltuin.’

‘Zolang ik maar geen mannen hoeft bezig te houden, en zeker geen romanschrijvers,’ zeg ik. Ik kijk even door het raam van de koets. ‘Ik kan nog steeds niet geloven dat je hebt besloten in Montmartre te gaan wonen.’

‘Niet echt in Montmartre,’ corrigeert Andries. ‘Mama vindt dat ik aan de góede kant van de Boulevard de Clichy woon, al betwijfel ik of ze me ooit zal vergeven dat ik niet in het achtste arrondissement ben gaan wonen.’ Andries lacht. ‘Ik heb een cadeautje voor je.’

Hij tast in de binnenzak van zijn lange jas en reikt me een schetsboek aan.

‘Hou een dagboek bij van je tijd hier. Vul de lege bladzijden met woorden en schetsen.’

Ik kan een vlaag van opwinding in mijn maag niet onderdrukken nu ik me onverwacht zoveel mogelijk kan onderdompelen in de Parijse kunstwereld. Ik had zoveel zin mijn broer in Parijs te bezoeken en nu blijkt mijn stráf de kans te zijn om zowel hem als zijn stad te zien.

‘Laten we samen van deze zomer genieten voordat je teruggaat naar Amsterdam en naar de zogenaamde oplossing die onze ouders voor je hebben bedacht,’ zegt hij.

Ik kijk uit het raam van de koets. ‘Wat zijn ze aan het bouwen?’ vraag ik. Op de top van een kleine heuvel is iets in aanbouw. Het rijst op uit de aarde, glimmend wit steen midden in een ingewikkeld houten geraamte.

Andries leunt voorover en kijkt uit het raam van de koets.

‘Dat? Op de Butte Montmartre?’ Hij wijst naar het rommelige blok steigers dat op het hoogste punt van de stad is neergezet. ‘Een basiliek, uiteindelijk. Er staat daar al een kapel. Je kunt hem nog net zien achter de steigers. Iedereen die ik ken heeft op zijn minst genoeg gedoneerd voor een baksteen, maar ze blijven maar vragen of ik een zuil wil financieren. God weet wanneer het ooit af zal zijn.’

‘Het uitzicht wordt prachtig,’ zeg ik.

Andries knikt. ‘Parijs is aan het veranderen. Wacht maar tot je ziet wat

Eiffel aan het bouwen is op de Champ-de-Mars.’ Ik hoor de opwinding in zijn stem. ‘Wij gaan daar elke week heen.’

‘Wij?’ vraag ik.

‘Herinner je je Sara Voort nog?’

Ik schud mijn hoofd en richt me weer tot mijn broer. ‘Ben je verliefd?’

Hij schuddebuikt. Blijkbaar is de gedachte aan hem en juffrouw Voort samen nogal komisch. Ik wacht af.

‘Pa’s vriend, Samuel Voort?’ oppert hij. ‘Zij is zijn dochter. Ze is een paar keer bij mama thuis geweest. Lelijk. Een gezicht zo rond als een vollemaan, een bolle neus, gemene, varkensachtige ogen.’

‘Wat een vriendelijke beschrijving, broer,’ zeg ik, en ik sla hem met mijn schetsboek.

‘Ze zit dagelijks achter een vriend van me aan. Theo van Gogh – heb je van hem gehoord?’ Ik schud mijn hoofd. ‘Hij is die opkomende kunsthandelaar over wie ik het had. Kent alle aanstormende kunstenaars. We brengen veel tijd met elkaar door. Je vindt Theo vast aardig. Ik zorg wel voor een ontmoeting. Laat hem je kunst zien en –’

‘Ik heb echt geen talent.’

‘Gebruik deze zomer dan om je artistieke vaardigheden te perfectioneren en van anderen te leren. Richt je daarop, in plaats van op die pompeuze idioot van een man die je hart brak en “onze familienaam besmeurde”.’ Hij imiteert mama’s stem, even piepend en streng. Ik beuk het schetsboek deze keer tegen zijn been, voordat ik mijn arm door de zijne steek en mijn hoofd op zijn knokige schouder laat rusten.

‘Dank je,’ zeg ik.

‘Waarvoor?’ vraagt hij, terwijl hij me boven op mijn hoofd kust.

‘Dat je me niet hebt opgesloten in een stinkende kelder.’ Ik huil alweer, maar deze keer mengen mijn tranen mijn verdriet met vreugde en opluchting.

Een buitenwijk van Parijs, gezicht vanaf Montmartre

‘Trouwens, we gaan vanavond uit,’ zegt Andries als we zijn gang binnenstappen en hij mijn leren hutkoffer op de grond zet. Ik kijk om me heen: witte muren, zwart-witte tegelvloer en achterin een wandtafel met gedraaide voorpoten. Ik kan het niet laten met mijn vinger over het ingewikkelde houtsnijwerk te gaan. Mijn broer heeft een voortreffelijke meubelsmaak.

Andries raapt zijn correspondentie van tafel en wappert ermee naar me terwijl hij verder praat. ‘Je eerste voorproefje van de Parijse vrijheid, Jo.’

Ik ben afgeleid door zijn entree; hij wacht op mijn reactie. ‘Moet ik mee? Ik ben echt niet in de stemming om mensen te ontmoeten.’ De reis was lang en vermoeiend en de gedachte me hier te kleden naar de Amsterdamse mode en een praatje met vreemden te maken spreekt me niet aan.

‘Het zal je goeddoen. Je kunt niet in Parijs zijn en je vervolgens verstoppen,’ zegt hij. ‘En het is in een windmolen. Het is de plek om gezien te worden. Studenten, kunstenaars en gelukszoekers komen erheen. Geloof me, je zult het geweldig vinden.’

Ik schud mijn hoofd. ‘Volgende week misschien.’

‘Duik er nou meteen in, Jo. Omarm Parijs. Je krijgt dit soort kansen alleen deze zomer.’

Ik doe mijn armen over elkaar. ‘Ik kan niet mee,’ zeg ik. Andries staart naar me en wacht op uitleg. ‘Ik heb één andere jurk bij me en die is nauwelijks geschikt. Straks lijk ik nog op een slonzige schooljuf.’ Ik krijg het gevoel dat ik er niet bij hoor, dat ik niet verfijnd genoeg ben voor deze stad. Ik ben hier niet op mijn plek – en zo voel ik me mijn hele leven al.

Er verschijnt een glimlach over het hele gezicht van mijn broer. ‘En dat is de enige reden om niet te gaan?’ vraagt hij. Ik knik. Hij lacht. ‘Mijn dienstmeisje is al op pad geweest en heeft een nieuwe jurk voor je gekocht.’

‘Wat?’

Hij knikt, nog steeds grijnzend. ‘Hij ligt op je bed.’

Ik draai me om en haast me door de gang, mijn hakken klakkend over de tegels.

‘Derde deur rechts,’ roept hij me na.

En terwijl ik de deur openduw, spring ik op van vreugde bij het zien van een japon met zo’n bruisende kleur. Dieprood satijn met contrasterend pauwblauw fluweel. Een lang bovenstuk, strakke mouwen en een hoge hals. Er is niets preuts aan mijn nieuwe jurk; mijn figuur zal niet onopgemerkt blijven. Ik stuif naar binnen en pak hem op, draai er rondjes mee om hem van alle kanten te bekijken. De rokken zijn gelaagd en gedrapeerd, een schort voor en een sleep achter, met plooiën in zowel de constructie van de rok als in de gedetailleerde versiersels. Er is een tournure, maar minder plankachtig en op de een of andere manier vrouwelijker. Gedurfd, schaamteloos. Deze jurk lijkt op niets wat ik ooit heb gedragen of bezeten.

‘Vind je hem mooi?’ vraagt hij, en ik draai me om en zie Andries in de deuropening van de slaapkamer staan.

‘Mama zou nooit toestaan –’

‘Nou, je bent nu in mijn huis,’ zegt hij, en ik haast me naar hem toe. Ik gooi mijn armen en de jurk om zijn nek.

‘Dank je,’ zeg ik.

‘Clara heeft hem uitgekozen,’ zegt hij. Zij is zijn dienstmeisje en was daarvoor ons dienstmeisje. Ze kent me al vanaf mijn geboorte en houdt zielsveel van ons allebei.

‘Waar is ze?’ vraag ik.

‘Waarschijnlijk in de keuken. Laten we haar opzoeken om iets te eten en dan zal ze je vanavond helpen met aankleden.

Juni 1888

Bonjour, Paris!

Mijn allereerste aantekening in mijn schetsboek. Vroeger lachte ik iedereen uit die dacht dat aan zichzelf schrijven goed was, maar Dries had gelijk en nu heb ik zelf de behoefte mijn tijd hier in woorden en schetsen vast te leggen. Ik denk dat het goed voor me zal zijn om na te denken over alles wat ik doe, na te denken over alles wat ik al gedaan heb en te proberen mezelf te verbeteren. Ik ga mezelf ontwikkelen en ik ga leren deze zomer in Parijs – dat is mijn nieuwe en opwindende doel. Ik moet er niet aan denken dat ik er aan het eind van mijn leven achter

kom dat ik nooit iets bereikt heb wat groots of zelfs maar opmerkelijk is.

En ik ben hier vrij. Ik ben verloren. Ik zit zonder Eduard.

Ik zou iedereen in Utrecht recht in het gezicht de waarheid willen vertellen, tegen pa willen zeggen wat Eduard is geweest: een lafaard – een leugenaar die me nooit en te nimmer eerlijk heeft behandeld – o, kon ik dat maar. En ik zou het ook aan de wereld willen vertellen. Iedereen moet het weten. Ik zou hem willen zwartmaken – hij die zichzelf boven iedereen plaatste, maar eigenlijk zo vreselijk veel minder is dan wij allen.

Maar wat zou ik opschieten met dat soort wraak?

Ik ben liever dankbaar voor mijn broer. Ik word meegesleurd op een Dries-achtige golf; afleiding is absoluut de beste manier om hierdoorheen te komen. Ik kan niet elke dag weer wensen dat Eduard geen deel had uitgemaakt van mijn leven. Dat mijn familie, mijn leerlingen en onbekenden niet zachtjes over ons roddelden en de schaamte daarvoor niet mijn wezen binnendrong.

Vanavond moet ik dat gewoon loslaten en mijn beste Parijse beentje voorzetten. Er meteen in duiken. Ik mag Dries niet weer teleurstellen, mijn grootste supporter en allerbeste vriend. Niet nu ik nog maar net in zijn stad ben aangekomen.